

Odnos kolektivnog samopoštovanja, osobne i nacionalne dobrobiti

---

Leko, Tea

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:973531>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-02-29**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Diplomski studij psihologije

**ODNOS KOLEKTIVNOG SAMOPOŠTOVANJA, OSOBNE I
NACIONALNE DOBROBITI**

Diplomski rad

Tea Leko

Mentor: prof.dr.sc. Gorka Vuletić

Osijek, 2018.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za psihologiju

Studij: Diplomski studij psihologije

Tea Leko

**ODNOS KOLEKTIVNOG SAMOPOŠTOVANJA, OSOBNE I
NACIONALNE DOBROBITI**

Diplomski rad

Društvene znanosti, polje: psihologija, grana: socijalna psihologija

Mentor: prof.dr.sc. Gorka Vuletić

Osijek, 2018.

1. Sadržaj	
1. Uvod	1
1.1. Indeks osobne i nacionalne dobrobiti	2
1.2. Kolektivno samopoštovanje	6
2. Cilj, problemi i hipoteze	9
2.1. Cilj	9
2.2. Problemi i hipoteze	9
3. Metoda	9
3.1. Sudionici	9
3.2. Instrumenti	10
3.3. Postupak	11
4. Rezultati	12
4.1. Spolne razlike	12
4.2. Korelacija između indeksa osobne dobrobiti, indeksa nacionalne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja	16
4.3. Uloga nacionalne dobrobiti kao medijatora povezanosti osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja	17
5. Rasprava	19
6. Zaključak	31
7. Literatura	32

Odnos kolektivnog samopoštovanja, osobne i nacionalne dobrobiti

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati doživljaj osobne i nacionalne dobrobiti mladih visokoobrazovanih osoba te njihovo kolektivno samopoštovanje. Uz to, utvrditi korelacijski odnos među tim varijablama i eventualne spolne razlike. Također, nastojao se utvrditi medijacijski odnos između nacionalne dobrobiti, osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja. Istraživanje je provedeno na 356 sudionika sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Rezultati su pokazali da postoje spolne razlike na indeksu osobne dobrobiti te na domenama osobne dobrobiti: zadovoljstvo životnim standardom, zadovoljstvo zdravljem, zadovoljstvo odnosima, zadovoljstvo odnosima s bližnjima, zadovoljstvo postignućem u životu, zadovoljstvo osjećajem sigurno i zadovoljstvo osjećajem sigurnosti u budućnost. Na svim domenama muški sudionici su postigli više rezultate. Jedino na domeni zadovoljstvo pripadnosti zajednici nije bilo spolnih razlika. Nisu utvrđene spolne razlike niti na indeksu nacionalne kao niti na jednoj od domena nacionalne dobrobiti. Također, nisu utvrđene spolne razlike na ukupnom kolektivnom samopoštovanju kao niti na jednoj od subskala kolektivnog samopoštovanja. Utvrđena je umjerena pozitivna povezanost između osobne i nacionalne dobrobiti, umjerena pozitivna povezanost između nacionalne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja te niska pozitivna povezanost između kolektivnog samopoštovanja i indeksa osobne dobrobiti. Rezultati pokazuju i da je indeks nacionalne dobrobiti medijator povezanosti kolektivnog samopoštovanja indeksa osobne dobrobiti.

Ključne riječi: osobna dobrobit, nacionalna dobrobit, kolektivno samopoštovanje

The relationship between collective self-esteem, personal well-being index and national wellbeing index

The aim of this research was to examine the relationship between collective self-esteem, personal well-being index and national wellbeing index. Also, the aim was to determine correlation between these constructs and gender differences. In addition it was examined whether there is mediation relationship between national well-being, personal well-being and collective self-esteem. 356 students from the University of Osijek participated in the research. The results have shown that there are gender differences in personal well-being index and it's domains: satisfaction with standard of living, health, achieving in life, personal relationships, personal safety, future security. But, there were no gender differences in domain community-connectedness. Result, also, shown that there were no gender differences in national well-being index, neither in any of it's domains. Furthermore, results have shown that there are no gender differences in collective self-esteem or in it's subscales. A moderate positive correlation between personal well-being index and national wellbeing index was established, so was between national wellbeing index and collective self-esteem. Small positive correlation was established between collective self-esteem and personal well-being index. Result indicate that national well-being index is mediator between collective self-esteem and personal well-being index.

Key words: personal well-being index, national well-being index

1. Uvod

Najranija istraživanja na području kvalitete života ljudi započela su 1930-ih godina, kada se uvodi pojam bruto društvenog proizvoda (BDP). BDP se često koristi kao pokazatelj razvoja neke države i kao mjera bogatstva zemalja. Ranije se smatralo se da ekonomija kao znanost može odgovoriti na pitanja kvalitete života ljudi zbog pretpostavke da je kvaliteta života svakog pojedinca ili zajednice na izravan i jednostavan način povezana s dohotkom (Malešević, 2010). Iako je BDP uistinu povezan s nekim prediktorima zadovoljstva životom kao što su obrazovanje i zdravstvena zaštita, on uključuje mjere koje se temelje isključivo na ekonomskim pokazateljima. Takvi pokazatelji nazivaju se socijalni indikatori, a ne daju nikakve informacije o subjektivnoj dobrobiti stanovništva (Cummins i sur., 2003). Nasuprot tome, subjektivni indikatori pokazuju kako se ljudi osjećaju u vezi vlastitih života. Zbog toga, daljnja istraživanja iz područja kvalitete života naglašavala su važnost razlikovanja subjektivnih i objektivnih indikatora jer su objektivni indikatori uobičajeno slabo povezani sa subjektivnom dobrobiti (Cummins, 2000).

Zbog važnosti ovoga pitanja, kako bi se ispitala subjektivna dobrobiti, u Australiji je razvijen međunarodni indeks dobrobiti koji se sastoji od dva podindeksa, a koji će biti upotrebljavani i u ovom istraživanju. Dva podindeksa koja će se koristiti su indeksi osobne i nacionalne dobrobiti (International Wellbeing Group, 2013). Indeks osobne dobrobiti ispituje koliko su ljudi zadovoljni pojedinim aspektima svoga života, a indeks nacionalne dobrobiti koliko su ljudi zadovoljni pojedinim aspektima života u Hrvatskoj. Svaki indeks sadrži domene koje se mogu promatrati i kao zasebne mjere. U ovom radu nastojat će se utvrditi spolne razlike među svim domenama i indeksima u cjelini.

Također, u ovom radu ispitivat će se odnos osobne i nacionalne dobrobiti s kolektivnim samopoštovanjem. Kolektivno samopoštovanje predstavlja izraženost pojedinčevog socijalnog identiteta i evaluaciju vezanog uz članstvo u određenoj grupi (Crocker i Luhtanen, 1992; prema Tofant, 2004). U ovom istraživanju promatrat će se kako na kolektivno samopoštovanje utječe pripadanje nacionalnoj grupi, u ovom slučaju hrvatskoj nacionalnosti. Iako postoje ranija istraživanja o odnosu osobne dobrobiti s kolektivnim samopoštovanjem, ovaj rad pružit će nova saznanja o povezanosti kolektivnog samopoštovanja s nacionalnom dobrobiti. Također, dobit će se novi uvidi na uzorku studenata u Hrvatskoj te spolne razlike u kolektivnom samopoštovanju.

1.1. Indeks osobne i nacionalne dobrobiti

Kvaliteta života je kompleksan konstrukt, koji je postao jedan od najistraživanijih u psihologiji. Upravo zbog svoje velike primjene postoji veliki broj razvijenih mjera za mjerenje kvalitete života. No, veliki broj tih mjera konstruiran je za mjerenje kvalitete života na specifičnoj populaciji pa se ne mogu primijeniti globalno. Također, neke mjere ne prave razliku između objektivne i subjektivne kvalitete života (Van Beuningen i De Jonge, 2011). Spoznaja da objektivni pokazatelji kvalitete života nisu uvijek pokazatelji i subjektivne kvalitete života, dovela je do sve većeg broja istraživanja u tom području. Istraživanja koja su koristila različite mjere subjektivne dobrobiti pokazuju da pojedinci koji izražavaju veće zadovoljstvo životom, sreću ili zadovoljstvo nekim drugim životnim domenama imaju bolje društvene odnose, bolji brak i bolju otpornost na stres (Diener i Seligman, 2004). Postoje i dokazi da je zadovoljstvo životom pozitivno povezano s dugovječnošću, jer utječe na zdravstveno ponašanje (Kaliterna i Prizmić Larsen, 2006). Na temelju sustavnog pregleda istraživanja, Diener i Seligman (2004) su zaključili da visoka dobrobit uključuje 1. život u demokratskom i stabilnom društvu, 2. zadovoljavajuće odnose s prijateljima i obitelji, 3. relativno dobro stanje zdravlja, 4. odgovarajući dohodak i nagrađujući i ispunjavajući posao, 5. posjedovanje važnih ciljeva vezanih uz svoje vrijednosti i 5. filozofija ili religija koja daje smjernice, svrhu i smisao u životu. Instrument za mjerenje subjektivne dobrobiti razvila je skupina istraživača International wellbeing group pa se i naziva međunarodni indeks dobrobiti. To je jedna od mjera koja među ostalima obuhvaća i većinu navedenih komponenti te omogućuje usporedbu dobrobiti u različitim društvenim skupinama kao i različitim nacionalnostima.

Međunarodni indeks dobrobiti (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003) obuhvaća dva podindeksa koji predstavljaju osobnu dobrobit (*engl. personal wellbeing index; PWI*) i nacionalnu dobrobit (*engl. national wellbeing index; NWI*), a psihometrijska svojstva oba indeksa su višestruko testirana (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003; Lau, Cummins i McPherson, 2005). Cilj indeksa je pružiti teorijsku pozadinu i standardiziran alat za istraživanje subjektivne dobrobiti (Lau, Cummins i McPherson, 2005), kako bi se omogućila bolja globalna usporedba između nacija i zemalja (Ganglmair-Wooliscroft i Lawson, 2008). Indeks osobne dobrobiti je mjera sveukupnog zadovoljstva osobnim životom, koja pokušava identificirati minimalni broj čimbenika koji karakteriziraju važne aspekte života (International Wellbeing Group, 2013). Domene su široke i polu-apstraktne kako bi se olakšale međukulturalne primjene i predstavljaju na neki način

rastavljanje života kao cjeline na dijelove (Van Beuningen i De Jonge, 2011). Indeks osobne dobrobiti tako ispituje sudionikovo zadovoljstvo standardom života, zadovoljstvo zdravljem, zadovoljstvo postignućima u životu, zadovoljstvo osobnim odnosima, zadovoljstvo sigurnosti, zadovoljstvo povezanosti sa zajednicom i zadovoljstvo sigurnosti u budućnost.

Uspoređujući rezultate u brojnim zapadnim zemljama, primijećeno je da se zadovoljstvo životom u cjelini uvijek kreće u uskom pozitivnom rasponu vrijednosti i to od 70-80% skalnog maksimuma za zapadne razvijene zemlje (Lau, Cummins i McPherson, 2005) i od 60-80% skalnog maksimuma za sve zemlje svijeta (Cummins, 2000). Prema tome, ljudi u prosjeku misle da je njihovo opće zadovoljstvo životom relativno pozitivno. Tako je utvrđena stabilnost rezultata koja se kreće oko $75 \pm 2,5\%$ skalnog maksimuma (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003), što se smatra određenom točkom stabilnosti (*engl. set point*). Cummins i Nistico (2002) objašnjavaju ovu pojavu teorijom homeostaze subjektivne dobrobiti koja predlaže da se u normalnim okolnostima subjektivna dobrobit aktivno kontrolira i održava u ograničenom pozitivnom rasponu skupom psiholoških mehanizama (Lau, Cummins i McPherson, 2005). To u najvećoj mjeri podrazumijeva kognitivne pristranosti koje omogućavaju da se ljudi osjećaju pozitivno u vezi sebe i vlastitih života. Ovaj osjećaj optimizma bitan je aspekt motivacije i izbjegavanja negativnih stanja kao što su depresija, anksioznost i stres. Zbog toga što je održavanje pozitivnog pogleda na život bitno za normalno funkcioniranje, čovjek je morao razviti sposobnost održavanja normalne razine osobne dobrobiti u prisutnosti različitih okolinskih uvjeta (Cummins, 2000). Kada je riječ o stabilnosti dobrobiti, neki trenutno dobri ili loši događaji mogu kratkoročno promijeniti osobnu dobrobit. No, neka istraživanja sugeriraju da unatoč tim promjenama, na dugoročnoj razini, gore spomenuti "psihološki mehanizmi" vratit će to nespecifično zadovoljstvo životom na prethodnu razinu (Cummins i Nistico, 2002). Nasuprot tome, neka druga istraživanja pokazuju da iako je generalizirani osjećaj blagostanja relativno trajan, nije nepromjenjiv. Izrazito nepovoljno okruženje može poremetiti homeostatski sustav i, kada se to dogodi, razina subjektivnog blagostanja pada ispod njegovog homeostatskog raspona. Taj je fenomen zabilježen i na osobnoj razini i na razini stanovništva mjerenja. Na primjer, osobe koje doživljavaju kroničnu bolove ili stres zbog brige za teško ugrožene članove obitelji imaju nisku razinu subjektivne dobrobiti (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003). Dok, na razini stanovništva, primjerice, u dijelovima Južnoafričke republike stanovništvo živi u teškim okolnostima zbog čega je razina dobrobiti te populacije znatno ispod točke stabilnosti. No, ukoliko se ti objektivno negativni uvjeti promjene, razina zadovoljstva životom se vraća na homeostatsku razinu (Moller, 1992). Također, rezultati za homeostatsku točku stabilnosti

dobiveni su na istraživanjima u zapadnim zemljama svijeta. No, istraživanja provedena na Novom Zelandu (Ganglmair-Wooliscroft i Lawson, 2008) i u Hong Kongu, pokazuju da stanovnici nezapadnih kultura izvještavaju o nešto nižim razinama zadovoljstva životom. To se može objasniti postojanjem određenih kulturalnih razlike u procjeni zadovoljstva, kao što su skromnost u procjeni, manja zaokupljenost dokazivanjem prilikom procjene i sl. (Ganglmair-Wooliscroft i Lawson, 2008; Lau, Cummins i McPherson, 2005).

Iako se uobičajeno ukupno zadovoljstvo životom kreće oko homeostatske točke stabilnosti to nije tako za pojedine domene osobne dobrobiti. Pretpostavlja se da je procjena ukupnog zadovoljstva životom apstraktna, što se odražava i na rezultate koji su uvijek oko točke stabilnosti. No, kada se radi o procjeni zadovoljstva na pojedinim domenama, pitanja na ovoj razini (npr., Koliko ste zadovoljni svojim zdravljem?) su usmjerena na široke, ali prepoznatljive aspekte života, pa dolazi do specifičnije obrade podataka i afektivne komponente što može utjecati na procjenu zadovoljstva. Slijedom toga, homeostatski utjecaj na odgovor na zadovoljstvo pojedinim domenama će biti smanjen i razina zadovoljstva će varirati više ili manje iznad ili ispod točke stabilnosti (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003). Druga karakteristika koja utječe na to da procjena zadovoljstva pojedinim domenama više varira od homeostatske razine je udaljenost od samog sebe. Tu se govori o proksimalno-distalnom utjecaju, jer je procjena na pojedinim domenama pod utjecajem toga koliko su određena pitanja osobnog ili društvenog, tj. globalnog statusa (Harris i Middleton, 1994; prema Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003). Budući da je svrha homeostaze održavanje osjećaja osobne dobrobiti, utjecaj općeg učinka pozitivne pristranosti u procjeni zadovoljstva smanjuje se kako se procjene zadovoljstva odmaknu od vlastitog sebe, na primjer, na obitelj i prijatelje, a znatno se smanjuje u odnosu na šire društvo. Dakle, kako se procjene zadovoljstva kreću od proksimalnog (osobnog) do distalnog (društvenog), ukupna razina zadovoljstva kojom upravlja homeostaza se smanjuje, a proces evaluacije postaje sve više pod utjecajem različitih objektivnijih čimbenika.

Utjecaj upravo navedenih načela može se vidjeti i na idućem konstruktivnom konceptu kojim se bavim u ovom radu, a to je indeks nacionalne dobrobiti. Indeks nacionalne dobrobiti razvijen je naknadno i puno je manje istraživan od indeksa osobne dobrobiti. Kako su ranije korištene mjere kao BDP za procjenu dobrobiti u određenim državama, ova mjera je uvedena kako bi pokazala koji su to subjektivni pokazatelji nacionalne dobrobiti. Indeks nacionalne dobrobiti može se prilagoditi različitim nacijama jer istražuje koliko su sudionici zadovoljni pojedinim aspektima dobrobiti specifično vezanim uz život u određenoj zemlji. On se izvorno sastojao od tri domene, ali je proširen na sljedećih šest područja (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i

Misajon, 2003): zadovoljstvo ekonomskom situacijom, zadovoljstvo stanjem okoliša, zadovoljstvo socijalnim uvjetima, zadovoljstvo vladom, zadovoljstvo biznisom i poduzetništvom i zadovoljstvo nacionalnom sigurnosti. U usporedbi s indeksom osobne dobrobiti, istraživanja pokazuju da je indeks nacionalne dobrobiti relativno nizak. Istraživanja u Australiji pokazuju da je indeks nacionalne dobrobiti oko 57% (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003), dok na Novom Zelandu oko 50% (Ganglmair-Wooliscroft, i Lawson, 2008). Jedan od objašnjenja leži u ranije navedenim načelima teorije homeostaze. Kako su nacionalna dobrobit i njene domene specifičnije i više distalne od osobne dobrobiti, postoji manji utjecaj homeostaze, pa i rezultati više variraju od ranije predviđene točke stabilnosti.

S obzirom da su ranija istraživanja uglavnom provedena na zemljama zapadnih kultura, biti će zanimljivo vidjeti kolika je osobna i nacionalna dobrobit studenata u Hrvatskoj. Uz to, Hrvatska kao zemlja u tranziciji, je u doba ekonomske krize jako pogođena ekonomskim i političkim problemima pa te promjene značajno utječu na kvalitetu života ljudi. Ranije istraživanje provedeno u Hrvatskoj 2008. pokazuju da kada su se promatrale različite domene zadovoljstva životnim područjima, hrvatski građani su bili više zadovoljni osobnim nego nacionalnim domenama (Kaliterna i Burušić, 2013). Ovo je u skladu s teorijskom pozadinom međunarodnog indeksa dobrobiti i nalazima iz drugih studija (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003). Uz to, rezultati na hrvatskom uzorku pokazuju da su sudionici su najviše zadovoljni odnosima s bližnjima i pripadnosti zajednici, a najmanje zadovoljni sigurnosti u budućnost i životnim standardom na domenama osobne dobrobiti. Na domenama nacionalne dobrobiti sudionici su bili najviše zadovoljni stanjem okoliša, a najmanje vladom i ekonomskom situacijom (Kaliterna i Burušić, 2013). Rezultati su u skladu s rezultatima ranijih istraživanja provedenih u Australiji (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003).

Kada se govori o odnosu indeksa nacionalne i indeksa osobne dobrobiti, taj odnos nije ranije promatran na uzorku u Hrvatskoj. No, istraživanje u Australiji pokazuju da postoji pozitivna korelacija između nacionalne i osobne dobrobiti (Cummins i sur., 2013). Što se objašnjava time da unatoč tome što se radi o dva različiti konstrukta, postoji nadređeni konstrukt, a to je dobrobiti kao takva. Također, drugo objašnjenje se može pronaći u teoriji homeostaze subjektivne dobrobiti. Iako je osobna dobrobiti više pod utjecajem homeostaze, i nacionalna dobrobit je također.

Unatoč tome što su neka istraživanja na području osobne i nacionalne dobrobiti ispitala spolne i dobne razlike, nema jasnih odgovora o tome kako se dobrobit mijenja tijekom životnog vijeka ili tko je sretniji muškarac ili žena. Neka istraživanja ne pokazuju spolne razlike

u dobrobiti (Eurofound, 2012), dok neka pokazuju da žene izvještavaju o višim razinama dobrobiti od muškaraca (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003), a druga istraživanja sugeriraju da su muškarci sretniji od žene (Pinquart i Sorensen 2001). Iako istraživanja uglavnom pokazuju da ne postoje sustavne spolne razlike, istraživanje u Hrvatskoj je pokazalo da na razini pojedinih domena osobne ili nacionalne dobrobiti postoji nekoliko spolnih razlika. Muški sudionici mlađe i srednje odrasle dobi bili su zadovoljniji osjećajem sigurnosti i osjećajem sigurnosti u budućnost u odnosu na ženske sudionike iz svoje dobne skupine. Također, iskazivali su i veće zadovoljstvo zdravljem (Kaliterna i Burušić, 2013).

Upravo zbog nedovoljno istraživanja koja uključuju i osobnu i nacionalno dobrobiti, te kontradiktornih informacija o spolnim razlikama, u ovom rad usmjerit ću se na utvrđivanje istih.

1.2. Kolektivno samopoštovanje

Samopoštovanje se odnosi na evaluaciju sebe, osjećaja vlastite vrijednosti i poštovanja prema sebi (Jelić, 2009). Ono je središnji aspekt psihološke dobrobiti i snažno je povezano s različitim mjerama dobrobiti i prilagodbe (Crocker, Luhtanen, Blaine i Broadnax, 1994). Istraživanja o samopoštovanju pokazuju da je ono bolji prediktor zadovoljstva životom nego neke objektivne karakteristike pojedinaca, kao što su dohodak ili dob. S obzirom na utjecaj samopoštovanja na psihološku dobrobit, individualno funkcioniranje i subjektivno iskustvo, u psihologiji se velika pažnja posvetila istraživanju samopoštovanja (Crocker, Luhtanen, Blaine i Broadnax, 1994). Samopoštovanje, o kojem se sada govori, proizlazi iz osobnog identiteta. No, prema teoriji socijalnog identiteta postoji i socijalni ili kolektivni identitet, koji proizlazi iz znanja o pripadanju određenoj socijalnoj grupi, te podrazumijeva evaluaciju i emocionalnu važnosti te grupe (Tajfel, 1981; prema Crocker, Luhtanen, Blaine i Broadnax, 1994; Jelić, 2009). Pri tome se grupa može odnositi na etičku ili rasnu pripadnost, kao i pripadnost spolu, religiji ili društvenom sloju, ali i pripadnost nekim grupama čiji članovi postajemo tijekom života, kao što su sportske grupe, društvene grupe i sl.

Onda kada osoba sebe evaluira kao pripadnika skupine ili grupe, govori se o socijalnom samopoštovanju. Iako su ranija istraživanja uglavnom ispitivala vezu osobnog samopoštovanja i socijalnog identiteta, u takvim istraživanjima istaknut zapravo postaje socijalni identitet pa se naglašava važnost istraživanja socijalnog samopoštovanja, nasuprot osobnom samopoštovanju. Istraživanja pokazuju da osobno i socijalno samopoštovanje doista ne mjere isti konstrukt, ali jesu u međusobnoj korelaciji jer imaju nadređeni koncept, a to je opće samopoštovanje (Crocker i Luhtanen, 1990). Crocker i Luhtanen (1990) naglašavaju da kao što postoje stabilne individualne razlike u osobnom samopoštovanju, tako postoje i relativno stabilne razlike u

socijalnom samopoštovanju. Long i Spears (1997; prema Jelić, 2009) razlikuju specifično socijalno samopoštovanje i opće socijalno samopoštovanje. Specifično je vezano uz određenu grupu kojoj pripadamo (npr. samopoštovanje vezano uz nacionalnu ili etničku grupu kojoj pripadamo), dok je opće socijalno samopoštovanje vezano uz sve grupe kojima pripadamo. Prema tome može se zaključiti da socijalno samopoštovanje ovisi o kontekstu, tj. o naglašenosti određenog socijalnog identiteta u određenom trenutku te važnosti pripadanja grupi u nekom trenutku. Zbog ovih razlika naglašava se korištenje mjera koje mjere specifično socijalno samopoštovanje. Kod mjera specifičnog socijalnog samopoštovanja nastoji se razlikovati odnosno samopoštovanje i kolektivno samopoštovanje. Du, King, Chi (2017) objašnjavaju odnosno samopoštovanje kao samopoštovanje koje proizlazi iz odnose s važnim drugima, a kolektivno samopoštovanje kao samopoštovanje koje proizlazi iz odnos s većom grupom (npr. odnosi s nacionalnom grupom, sportskom grupom i sl.).

Skalu koja se najčešće koristi u istraživanjima kolektivnog samopoštovanja razvili su Crocker i Luhtaner (1990). Skala kolektivnog samopoštovanja može procjenjivati opće kolektivno samopoštovanje vezano za skupine, ali se također mogu mjeriti i specifična kolektivna samopoštovanja za određene skupine. Skalom kolektivnog samopoštovanja htjela se stvoriti mjera koja će mjeriti globalnu tendenciju k pozitivnom socijalnom identitetu neovisno o kojoj grupi je riječ, nasuprot tome da se za svaku grupu stvara posebna mjera (spolno samopoštovanje, rasno samopoštovanje i sl.) (Lopez, 2009). Skala uključuje četiri subskale: pripadnost, važnost identiteta, javno i privatno kolektivno samopoštovanje. Subskala pripadnost mjeri percepciju nečije vrijednosti kao člana društvene skupine. Važnost identiteta pokazuje koliko je grupa važna za pojedinčevo samopoimanje. Subskala javno kolektivno samopoštovanje mjeri percepciju o tome kako drugi evaluiraju našu grupu. Privatno kolektivno samopoštovanje pokazuje osobna uvjerenja o vrijednosti naše društvene grupe (Lopez, 2009).

Za skalom kolektivnog samopoštovanja važna je pretpostavka teorije socijalnog identiteta prema kojoj socijalni identitet ne ovisi samo o tome kako osoba sama evaluira svoju grupu nego kako i drugi evaluiraju njezinu grupu. Također, mora postojati određeni stupanj identifikacije s grupom i njezinim članovima kako bi ona utjecala na individualno samopoimanje. Prema tome skala kolektivnog samopoštovanja mjeri individualnu razinu socijalnog identiteta na temelju pripisane grupe. Pripisane grupe su one čiji smo članovi bez vlastitog izbora, kao što su nacionalnost, rasa, spol i sl. Takve grupe se koriste jer se pretpostavlja da su identiteti u tim slučajevima stabilniji pa će se dobiti i stabilnije mjere kolektivnog samopoštovanja, u odnosu na stečene grupe. Pretpostavlja se da će rezultati na mjerama za stečene grupe (sportske,

profesionalne i sl.) biti pod utjecajem i osobnog i socijalnog identiteta, jer članovi takvih grupa postajemo najčešće pod utjecajem vlastitih interesa i izbora (Crocker i Luthaner, 1994).

Kao jedna od najizraženijih pripisanih grupa tijekom života je svakako nacionalnost. Stoga se veliki broj istraživanja usmjerio na ispitivanje kolektivnog samopoštovanja s obzirom na nacionalnost. Istraživanje koje je provela Jelić (2009) pokazuju da postoji relativno visoka razina kolektivnog samopoštovanja, no ona je nešto niža kod pripadnika manjina. Također, kolektivno samopoštovanje je povezano sa izraženošću nacionalnog identiteta i pristranošću prema pripadnicima vlastite grupe. Da je kolektivno samopoštovanje važno u objašnjavanju nacionalnog identiteta potvrdila je i istraživanje Tofant (2004), gdje se pokazalo da je kolektivno samopoštovanje značajan prediktor izraženosti nacionalnog identiteta. Osim toga, rezultati ukazuju na umjerenu pozitivnu povezanost pozitivnog kolektivnog samopoštovanja i nacionalnog identiteta (Jelić, 2009; Ivanković, 2012).

S obzirom da su neka istraživanja pokazala da je etnički identitet važan za samopoimanje i psihološko funkcioniranje članova grupe (Crocker i Luthaner, 1994) pretpostavilo se i da bi evaluacija kolektivnih aspekata samopoimanja trebala bi biti povezana s psihološkom dobrobiti. Luthaner i Crocker (1994) su pronašli da je svaka subskala kolektivnog samopoštovanja povezana s Rosenbergovom mjerom globalnog samopoštovanja. A s obzirom da postoji povezanost osobnog samopoštovanja s nekim drugim mjerama osobne dobrobiti, postavlja se pitanja postoji li povezanost između kolektivnog samopoštovanja i osobne dobrobiti (Luthaner i Crocker, 1994). Istraživanja provedena u Kini potvrdila su da kolektivno samopoštovanje ima svoj samostalni doprinos zadovoljstvu životom i kad se kontroliraju varijable kao što su demografska obilježja, socijalna potpora, osobine ličnosti i razina osobnog samopoštovanja (Zhang, 2001; prema Jelić, 2009).

U ovom istraživanju ispitat će se hoće li se i na populaciji studenata u Hrvatskoj dobiti pozitivna povezanost između osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja kao i u ranijim istraživanjima. No, ne postoje ranija istraživanja o povezanosti nacionalne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja pa će ovo istraživanje pružiti novi uvid u odnos među njima. Također, istražiti će se spolne razlike u kolektivnom samopoštovanju.

2. Cilj, problemi i hipoteze istraživanja

2.1. Cilj

Cilj istraživanja je ispitati doživljaj osobne i nacionalne dobrobiti mladih visokoobrazovanih osoba te njihovo kolektivno samopoštovanje. Uz to, utvrdit će se

korelacijski odnos među tim varijablama i eventualne spolne razlike, te postoji li medijacijski odnos između nacionalne dobrobiti, osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja.

2.2. Problemi i hipoteze

Problem 1: Ispitati postoje li spolne razlike u osobnoj i nacionalnoj dobrobiti te kolektivnom samopoštovanju

Hipoteza 1: Očekuje se da će postojati spolne razlike u osobnoj dobrobiti, ali ne i u nacionalnoj dobrobiti i kolektivnom samopoštovanju

Problem 2: Ispitati odnos osobne i nacionalne dobrobiti i njihovu povezanost s kolektivnim samopoštovanjem

Hipoteza 2a: Očekuje se da će postojati pozitivna povezanost između osobne i nacionalne dobrobiti, pozitivna povezanost nacionalne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja te pozitivna povezanost osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja.

Hipoteza 2b: Očekuje se da će nacionalna dobrobiti biti medijator povezanosti osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja.

3. Metoda

3.1. Sudionici

Istraživanje je provedeno na 356 studenata sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Od ukupnog broja sudionika 200 sudionik je ženskog spola, a 156 muškog spola, u dobi od 22 do 42 godine ($M=24,47$; $SD=2,31$).

Da bi sudjelovali u istraživanju studenti su morali biti završna godina fakulteta, absolventi ili da su diplomirali u posljednje tri godine od trenutka provođenja istraživanja. Istraživanje je obuhvaćalo studente gotovo svih fakulteta sa sveučilišta, a najviše ih je bilo s Fakulteta elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija ($N=122$; 34,3%), zatim medicinskog ($N=63$; 17,7%), filozofskog ($N=62$; 17,4%) i ekonomskog ($N=60$; 16,9%) fakulteta. Polovica od ukupnog uzorka su bili studenti pete godine fakulteta ($N=182$; 51,1%).

3.2. Instrumenti

Upitnik općih podataka sadržavao je pitanja o spolu, dobi, fakultetu koji sudionici pohađaju, godini studija te još neke dodatne informacije koje nisu obrađene u ovom diplomskom radu jer je on rađen u okviru većeg istraživačkog projekta.

Indeks osobne dobrobiti. U istraživanju je primijenjen indeks osobne dobrobiti (*engl.* Personal wellbeing index; International Wellbeing Group, 2013) koji je skala samoprocjene, a njime se ispituje koliko su sudionici zadovoljni pojedinim aspektima svog života. Upitnik sadrži 7 skala koja se odnose na osobnu dobrobit. Odgovori se daju na skali Likertovog tipa od 11 stupnjeva (0 – nimalo nisam zadovoljan, 10 – u potpunosti sam zadovoljan). Skalom se mjeri sedam domena zadovoljstva životom: zadovoljstvo životnim standardom, zadovoljstvo zdravljem, zadovoljstvo postignućima u životu, zadovoljstvo odnosima, zadovoljstvo osjećajem sigurnosti, zadovoljstvo pripadnošću zajednici u kojoj se živi i zadovoljstvo osjećajem sigurnosti u budućnost. Svaka od sedam domena se može analizirati kao zasebna varijabla a kao ukupni indeks se iz bodova svih domena izračuna njihov prosjek. Tako dobivena prosječna ocjena predstavlja indeks subjektivne dobrobiti. Cronbah alfa ovog upitnika je između 0.70 i 0.85 (International Wellbeing Group, 2013).

Indeks nacionalne dobrobiti. Indeks nacionalne dobrobiti (*engl.* Nacional wellbeing index; Cummins, Eckersley, Pallant, van Vugt i Misajon, 2003) je skala samoprocjene na kojoj sudionici procjenjuju koliko su zadovoljni životom u Hrvatskoj. Odgovori se daju na skali Likertovog tipa od 11 stupnjeva (0 – nimalo nisam zadovoljan, 10 – u potpunosti sam zadovoljan). Upitnik sadrži šest domena koje se odnose na nacionalnu dobrobit. Domene su: zadovoljstvo ekonomskom situacijom u Hrvatskoj, zadovoljstvo stanjem prirodnog okoliša u Hrvatskoj, zadovoljstvo socijalnim uvjetima u Hrvatskoj, zadovoljstvo vlastima i upravom u Hrvatskoj, zadovoljstvo biznisom i poduzetništvom u Hrvatskoj te zadovoljstvo nacionalnom sigurnosti u Hrvatskoj. Svaka od šest domena se može analizirati kao zasebna varijabla ili se bodovi sa svih domena mogu sumirati i izračunat prosjek, čime se dobije indeks nacionalne dobrobiti. Cronbach alfa iznosi između 0.83 i 0.85 (Cummins, Eckersley, Pallant, van Vugt, Misajon, 2003).

Skala kolektivnog samopoštovanja. Skalom kolektivnog samopoštovanja (*engl.* Collective self-esteem scale; Crocker i Luhtanen, 1992) se mjeri samoprocjena vlastitog kolektivnog samopoštovanja. Skala procjenjuje četiri aspekta socijalnog identiteta: javno kolektivno samopoštovanje, privatno kolektivno samopoštovanje, pripadnost grupi i važnost identiteta. Skala sadrži 16 tvrdnji. Odgovori se daju na skali Likertovog tipa od 5 stupnjeva (1 – izrazito se ne slažem, 5 – izrazito se slažem). Rezultat se formira za svaku subskalu, tako da se zbroje rezultati te podijele s četiri. Ili se ukupni rezultat računa kao prosjek rezultata sa svih šesnaest čestica. Cronbach alfa upitnika iznosi 0.85 (Crocker i Luhtanen, 1992).

3.3. Postupak

Istraživanje je provedeno od siječnja 2017. do svibnja 2017. godine. Istraživanje ovog diplomskog je dio većeg istraživačkog projekta koje je istraživalo zašto se mladi visokoobrazovani ljudi odlučuju na emigraciju iz Hrvatske. Istraživanje je provedeno i online i metodom papir-olovka.

Kada je istraživanje provedeno metodom papir-olovka od fakulteta je zatražena suglasnosti za provođenje istraživanja. Nakon odobrene suglasnosti, s profesorima je dogovoreno točno vrijeme provođenja istraživanja. Istraživanje je tada provedeno grupno, na fakultetu, prije ili nakon predavanja. Nakon što su podijeljeni upitnici sudionicima je pojašnjeno da se iznad svakog upitnika nalazi kratka uputa koja govori na koji način ispuniti pojedine dijelove upitnik. Za sve nejasnoće prilikom ispunjavanja upitnika sudionici su se mogli obratiti ispitivaču. Sudionicima je podijeljen kontakt e-mail na koji su se sudionici mogli javiti autoricama istraživanja ukoliko su imali nekih pitanja u vezi samog upitnika ili rezultata istraživanja. Uz to, sudionici su se prikupljali online tako što je upitnik bio stavljen na internetsku stranicu Facebook (Facebook stranica Studentski servis Osijek te Facebook profili svih osoba koji su sudjelovali u provođenju projekta) te su svi sudionici zamoljeni da prosljede upitnik svojim poznanicima koji odgovaraju kriterijima za sudjelovanje u istraživanju. Sudionici su klikom na poveznicu mogli otvoriti i ispuniti upitnik. Ispunjavanje je trajalo oko 30 minuta. Prije ispunjavanja upitnika sudionici su ili pročitali ili im je pročitana uputa, ovisno na koji način su sudjelovali u istraživanju, u kojoj im je objašnjen cilj istraživanja te je naglašeno kako je istraživanje u potpunosti anonimno i dobrovoljno te da u bilo kojem trenutku mogu odustati od istraživanja. Uz to, sudionicima je naglašeno kako će se njihovi rezultati analizirati na razini grupnih rezultata te koristiti isključivo u znanstveno - istraživačke svrhe. Sudionici su ispunjavali upitnike ovim redoslijedom: Upitnik općih informacija, indeks osobne dobrobiti, indeks nacionalne dobrobiti i skala kolektivnog samopoštovanja.

4. Rezultati

Za provjeru normaliteta distribucija, korišten je Kolmogorov-Smirnov test. Normalitet distribucija provjeravan je za sljedeće varijable: indeks osobne dobrobiti i sve dimenzije osobne dobrobiti, indeks nacionalne dobrobiti i sve dimenzije nacionalne dobrobiti te za ukupno kolektivno samopoštovanje i za pojedine subskele kolektivnog samopoštovanja. Pokazalo se da distribucije značajno odstupaju od normalne ($p < .05$) kod indeksa osobne dobrobiti i svih dimenzija osobne dobrobiti. Međutim, prema Klaineu (2005), ukoliko su zadovoljeni uvjeti da

su apsolutne vrijednosti indeksa asimetričnosti manje od tri, a indeksa spljoštenosti manje od deset distribucija se može smatrati normalnom. Što je slučaj kod svih dimenzija i ukupnog indeksa osobne dobrobiti.

Kolmogorov-Smirnov test pokazao je da distribucije odstupaju od normalne ($p < .05$) kod indeksa nacionalne dobrobiti i svih dimenzija nacionalne dobrobiti. Ali i za indeks nacionalne dobrobiti i za sve dimenzije zadovoljen je uvjet da se distribucija može smatrati normalnom ukoliko su apsolutne vrijednosti indeksa asimetričnosti manje od tri, a indeksa spljoštenosti manje od 10. Prema Kolmogorov-Smirnov testu distribucija odstupa od normalne kod ukupnog kolektivnog samopoštovanja i svih subskala kolektivnog samopoštovanja. No, za ukupno kolektivno samopoštovanje i sve subskale zadovoljen je uvjet da se distribucija može smatrati normalnom jer su apsolutne vrijednosti indeksa asimetričnosti manje od tri, a indeksa spljoštenosti manje od deset. S obzirom na dobivene rezultate, može se zaključiti da dobivena odstupanja neće značajnije utjecati na provedbu sljedećih analiza i odlučeno je koristiti parametrijske postupke u daljnjoj obradi rezultata.

4.1. Spolne razlike

Jedan od problema ovog istraživanja jest ispitati spolne razlike u osobnoj i nacionalnoj dobrobiti te kolektivnom samopoštovanju. T-testom se provjerilo postoji li razlika u indeksu osobne dobrobiti s obzirom na spol sudionika. U Tablici 1. prikazani su dobiveni rezultati.

Tablica 1. *Aritmetičke sredine, standardne devijacije i značajnost t-testa za spolne razlike u indeksu osobne dobrobiti*

	Muški spol (N=156)		Ženski spol (M=200)		p
	M	SD	M	SD	
Indeks osobne dobrobiti	69.92	18.154	60.79	19.892	.000**

** $p < .01$

Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika u indeksu osobne dobrobiti s obzirom na spol ($t_{(356)}=4,511$, $p < .05$). Usporedbom aritmetičkih sredina utvrđeno je da muški sudionici pokazuju više rezultate na indeksu osobne dobrobiti, tj da izražavaju veću osobnu dobrobiti od ženskih sudionika.

Nadalje, kako bi se provjerile spolne razlike u domenama osobne dobrobiti korištena je analiza varijance. U ovom slučaju analiza varijance korištena je jer se radi o skalama upitnika koje su dio dimenzija jednog upitnika. Rezultati su prikazani u Tablici 2.

Tablica 2. *Aritmetičke sredine, standardne devijacije po spolu i rezultati analize varijance za dimenzije osobine dobrobiti*

Varijabla	Spol	M	SD	F	p
Zadovoljstvo životnim standardom	Muški	64.49	22.297	4.093	.044*
	Ženski	59.30	25.253		
Zadovoljstvo zdravljem	Muški	72.05	26.292	16.742	.000**
	Ženski	58.90	32.744		
Zadovoljstvo postignućem u životu	Muški	74.81	19.756	11.667	.001**
	Ženski	66.00	27.068		
Zadovoljstvo odnosima s bližnjima	Muški	76.86	24.305	21.897	.000**
	Ženski	62.15	32.868		
Zadovoljstvo osjećajem sigurnosti	Muški	71.09	26.726	6.818	.009**
	Ženski	63.20	29.446		
Zadovoljstvo pripadnošću zajednici	Muški	67.76	28.951	2.237	.136
	Ženski	63.20	28.173		
Zadovoljstvo osjećajem sigurnosti u budućnost	Muški	62.37	28.127	10.193	.002**
	Ženski	52.80	28.019		

** $p < .01$, * $p < .05$

Rezultati pokazuju da postoje statističke značajne razlike između muških i ženskih sudionika u domenama: zadovoljstvo životnim standardom, zadovoljstvo zdravljem, zadovoljstvo postignućima u životu, zadovoljstvo odnosima s bližnjima te zadovoljstvo osjećajem sigurnosti u budućnost. Na svim navedenim domenama muški sudionici postižu više rezultate u odnosu na ženske sudionike, tj. izvještavaju o višem zadovoljstvu u navedenim domenama u odnosu na sudionice. Jedino na domeni zadovoljstvo pripadnošću zajednici ne postoje statistički značajne razlike između muških i ženskih sudionika.

Zatim, proveden je t-test kako bi se provjerile spolne razlike u indeksu nacionalne dobrobiti. Rezultati t-testa prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. *Aritmetičke sredine, standardne devijacije i značajnost t-testa za spolne razlike u indeksu nacionalne dobrobiti*

	Muški spol (N=156)	Ženski spol (N=200)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>p</i>
Indeks nacionalne dobrobiti	43.84	19.515	44.51	19.731	.749

Nije utvrđena statistički značajna razlika u indeksu nacionalne dobrobiti s obzirom na spol sudionika ($t_{(356)} = -0.321, p > .05$).

Kako bi se utvrdili postoje li spolne razlike na pojedinim domenama nacionalne dobrobiti provedena je analiza varijance. Dobiveni rezultati su prikazani u Tablici 4.

Tablica 4. *Aritmetičke sredine, standardne devijacije po spolu i rezultati analize varijance za dimenzije nacionalne dobrobiti*

Varijabla	Spol	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Zadovoljstvo ekonomskom situacijom u Hrvatskoj	Muški	37.37	32.649	.357	.551
	Ženski	39.50	33.904		
Zadovoljstvo stanjem prirodnog okoliša u Hrvatskoj	Muški	57.88	25.324	.216	.643
	Ženski	56.60	26.342		

Zadovoljstvo socijalnim uvjetima u Hrvatskoj	Muški	39.36	29.680	.721	.396
	Ženski	42.15	31.605		
Zadovoljstvo vlastima i upravom u Hrvatskoj	Muški	30.83	36.331	.074	.785
	Ženski	31.90	36.881		
Zadovoljstvo biznisom i poduzetništvom u Hrvatskoj	Muški	41.54	28.583	.069	.793
	Ženski	40.70	30.777		
Zadovoljstvo nacionalnom sigurnosti	Muški	56.03	28.998	.003	.955
	Ženski	56.20	29.272		

Nije utvrđena statistički značajna razlika između muških i ženskih sudionika niti na jednoj domeni nacionalne dobrobiti.

Kako bi se utvrdilo postoje li spolne razlike u ukupnom kolektivnom samopoštovanju izračunat je t-test. Rezultati su prikazani u Tablici 5.

Tablica 5. *Aritmetičke sredine, standardne devijacije i značajnost t-testa za spolne razlike u kolektivnom samopoštovanju*

	Muški spol (N=156)		Ženski spol (N=200)		<i>p</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
Ukupno kolektivno samopoštovanje	3.28	0.587	3.39	0.549	0.082

Rezultati pokazuju da ne postoje statističke značajne razlike u ukupnom kolektivnom samopoštovanju s obzirom na spol sudionika ($t_{(356)} = -1.743, p > .05$).

Kako bi se izračunale spolne razlike po subskalama kolektivnog samopoštovanja koristi se analiza varijance. Rezultati su prikazani u Tablici 6.

Tablica 6. *Aritmetičke sredine, standardne devijacije po spolu te rezultati analize varijance za subskale kolektivnog samopoštovanja*

Varijabla	Spol	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Pripadnost	Muški	3.93	.730	1.079	.300
	Ženski	4.01	.602		
Privatno kolektivno samopoštovanje	Muški	3.58	.896	3.654	.057
	Ženski	3.76	.854		

Javno kolektivno samopoštovanje	Muški	3.22	.698	3.280	.071
	Ženski	3.35	.677		
Važnost identiteta	Muški	2.38	.898	0.323	.570
	Ženski	2.43	.879		

Rezultati istraživanja pokazuju da ne postoje statistički značajne razlike između muških i ženskih sudionika na niti na jednoj od subskala kolektivnog samopoštovanja.

4.2. Korelacija između indeksa osobne dobrobiti, indeksa nacionalne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja

Idući problem je bio ispitati povezanost između indeksa osobne dobrobiti, indeksa nacionalne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja. S obzirom na prethodno utvrđenu normalnost distribucija, izračunata je Pearsonova korelacija. Interkorelacije svih mjerenih varijabli prikazani su u Tablici 7.

Tablica 7. *Korelacija između indeksa osobne dobrobiti, indeksa nacionalne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja*

	Indeks osobne dobrobiti	Indeks nacionalne dobrobiti
Indeks osobne dobrobiti	-	
Indeks nacionalne dobrobiti	0,227**	-
Ukupno kolektivno samopoštovanje	0,117*	0,228**

** $p < .01$

* $p < .05$

Rezultati pokazuju da postoji niska pozitivna povezanost između indeksa osobne i indeksa nacionalne dobrobiti ($r = .227$, $p < .01$). Sudionici koji postižu više rezultate na indeksu osobne dobrobiti postižu i više rezultate na indeksu nacionalne dobrobiti. Također, postoji niska pozitivna povezanost indeksa nacionalne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja ($r = .228$, $p < .01$). Sudionici koji postižu više rezultate na indeksu nacionalne dobrobiti, postižu i više rezultate na skali kolektivnog samopoštovanja. Između osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja postoji niska pozitivna povezanost ($r = .117$, $p < .05$). Što znači da sudionici koji postižu više rezultate osobne dobrobiti postižu i više rezultate na skali kolektivnog samopoštovanja.

4.3. Uloga nacionalne dobrobiti kao medijatora povezanosti osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja

Za utvrđivanje medijacijskog odnosa provodit će se nekoliko regresijskih analiza. No, prije provođenja regresijskih analiza treba provjeriti jesu li zadovoljeni uvjeti za njihovo provođenje. Vrijednost svakog provedenog Durbin – Watson testa je oko 2, točnije u rasponu od 1.889 do 1.917, stoga možemo zaključiti da je preduvjet za regresijsku analizu o nezavisnosti reziduala zadovoljen (Field, 2013). Uvidom u korelacijsku tablicu (Tablica 7.) može se vidjeti kako problem multikolinearnosti nije prisutan jer među varijablama nema korelacija koje se smatraju izrazito visokima ($r > .80$).

Nakon što je utvrđeno da su zadovoljni uvjeti za provođenje regresijske analize provest će se četiri regresijske analize za utvrđivanje medijacijskog odnosa. Cilj je ispitati hoće li nacionalna dobrobit biti medijator povezanosti osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja. Prilikom utvrđivanja medijacije korišten je postupak Barona i Kennya (1986) čiji se kriterij sastoji od četiri uvjeta. Prvi uvjet je provedba regresijske analize koja treba pokazati pridonosi li prediktor značajno kriteriju, u ovom slučaju pridonosi li indeks osobne dobrobiti ukupnom kolektivnom samopoštovanju. Idući uvjet je provedba regresijska analiza koja treba pokazati pridonosi li prediktor značajno medijatoru, tj pridonosi li indeks osobne dobrobiti indeksu nacionalne dobrobiti. Treći uvjet je provedba regresijske analize koja će utvrditi pridonosi li medijator značajno kriteriju, odnosno pridonosi li indeks nacionalne dobrobiti ukupnom kolektivnom samopoštovanju. Posljednji uvjet je provedba četvrte regresijske analize koja će pokazati predviđa li prediktor kriterij uz kontrolu efekta medijatora pri čemu u posljednjem koraku efekt prediktora treba biti smanjen. Tada, ukoliko je efekt prediktora smanjen, ali je ostao statistički značajan, riječ je o djelomičnoj medijaciji, a ako smanjeni efekt prestane biti statistički značajan, riječ je o potpunoj medijaciji (Baron i Kenny, 1986).

Kako bi se provjerilo je li zadovoljen prvi uvjet, provedena je regresijska analiza gdje je prediktor bio indeks osobne dobrobiti, a kriterij kolektivno samopoštovanje. Rezultati pokazuju da prediktor doprinosi kriteriju ($\beta = .117, p < .05$)

Kako bi se provjerilo je li drugi uvjet zadovoljen, provodi se regresijska analiza gdje je prediktor indeks osobne dobrobiti pridonosi medijatoru, a to je indeks nacionalne dobrobiti. Rezultati provedene regresijske analize pokazuju da pridonosi ($\beta = .227, p < .01$).

Kako bi se provjerilo je li zadovoljen treći uvjet provodi se regresijska analiza između indeksa nacionalne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja. Rezultat i ove regresijske analize pokazuju da je ovaj uvjet zadovoljen ($\beta=.228, p<.01$).

Kako bi se kao krajnji rezultat provjerilo postoji li medijacija. Izračunata je regresijska analiza s indeksom osobne dobrobiti, indeksom nacionalne dobrobiti i kolektivnim samopoštovanjem. Rezultati su prikazani u Tablici 8.

Tablica 8. Rezultati regresijske analize s kriterijem kolektivno samopoštovanje

Kolektivno samopoštovanje	Model	Varijable	β	R^2	ΔR^2	F
	1. Korak	Indeks osobne dobrobiti	.373**	.139	.011	16.934**
	2. Korak	Indeks osobne dobrobiti	.069			
		Indeks nacionalne dobrobiti	.213**	.057	.051	10.432**

** $p<.01$; * $p<.05$; β – beta koeficijent; R^2 –koeficijent determinacije; ΔR^2 -doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenj varijanci; F –F-omjer,

Rezultati pokazuju da je utjecaj indeksa osobne dobrobiti smanjen i on je prestao biti statistički značajan, stoga se ovdje radi o potpunoj medijaciji. Odnosno, pokazano je da je nacionalna dobrobit medijator povezanosti osobne dobrobiti i ukupnog kolektivnog samopoštovanja.

5. Rasprava

Ovim se istraživanjem nastojao ispitati doživljaj osobne i nacionalne dobrobiti mladih visokoobrazovanih osoba s osječkog sveučilišta te njihovo kolektivno samopoštovanje. Uz to, korelacijski odnos među tim varijablama i eventualne spolne razlike. Također, nastojalo se ispitati je li nacionalna dobrobiti medijator povezanosti osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja.

Na domenama osobne dobrobiti muški sudionici izvještavaju da su najviše zadovoljni odnosima s bližnjima ($M=76.86$) i postignućima u životu ($M=74.81$). Dok, žene najviše rezultate postižu na domeni zadovoljstva postignućem u životu ($M=66.00$) te zadovoljstvo pripadnošću okolini ($M=63.20$) i osjećam sigurnosti ($M=63.20$). Rezultati ovog istraživanja u

skladu su s rezultatima istraživanja provedenog na reprezentativnom uzorku u Hrvatskoj 2008. godine koje je pokazalo da su sudionici najviše zadovoljni odnosima s bližnjima, pripadnosti zajednici i osjećajem sigurnosti (Kaliterna i Burušić, 2013). U ovom istraživanju zadovoljstvo postignućima u životu se možda nameće kao glavna komponenta osobne dobrobiti zbog specifične populacije. S obzirom da su sudionici grupa ljudi koji ili završavaju fakultet ili su već završili, vrlo vjerojatno su vrlo zadovoljni svojim postignućima te su njihova postignuća i naglašavana u okviru njihove društvene zajednice. Upravo to se odražava i na visoke rezultate na domeni zadovoljstvo postignućima.

Nasuprot tome, najniže rezultate, i muški ($M=62.37$) i ženski ($M=52.80$) sudionici, postižu na dimenziji zadovoljstvo osjećajem sigurnosti u budućnost. Iako ranija istraživanja pokazuju da nešto starije grupe ispitanika (dob od 36 do 45) pokazuju najveće nezadovoljstvo osjećajem sigurnosti u budućnost (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003), rezultati ovog istraživanja također su vjerojatno pod utjecajem specifične populacije. S obzirom da se radi o sudionicima s područja istočne Hrvatske, koji završavaju ili su završili fakultetsko obrazovanje i s obzirom na ekonomsku situaciju u državi, veliki broj mladih se susreće s problemom nezaposlenosti, bez obzira na stupanj obrazovanja. Mladi ljudi su zbog toga najviše nesigurni oko budućnosti i to se očituje u njihovim rezultatima na navedenoj domeni.

Kada se govori o osobnoj i nacionalnoj dobrobiti sudionici izvještavaju da su više zadovoljni osobnom nego nacionalnom dobrobiti. Ovakvi rezultati se u skladu s ranijim istraživanjima (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003; Kaliterna i Burušić, 2013). Istraživanja provedena i u Hrvatskoj i drugim zemljama pokazuju da sudionici konstantno postižu više rezultate na indeksu osobne dobrobiti. Razlog tome se može pronaći u ranije objašnjenjima teoriji homeostaze koje su ponudili Cummins i suradnici. Osobna dobrobit je puno više pod utjecajem homeostaze za razliku od nacionalne dobrobiti. Razlog tome je što je procjena nacionalne dobrobiti više distalna od osobe pa su procjene i objektivnije.

Zanimljivost rezultata je u tome što su obje grupe na indeksu osobne dobrobiti postigle rezultate koji su na nižoj granici od onih koje predviđa teorija homeostaze, a to je 60-80% skalnog maksimuma od rezultata. Kako je ranije naglašeno izrazito nepovoljno okruženje može poremetiti homeostatski sustav zbog čega se događa da razina subjektivnog blagostanja pada ispod njegovog homeostatskog raspona. Iako u ovom istraživanju dobivena razina dobrobiti nije pala ispod očekivanog homeostatskog raspona, ona se nalazi oko donje granice. Istraživanje koje provode Sanfey i Utku (2007) pokazuje da pojedinci u zemljama u tranziciji izvještavaju o nižim razinama zadovoljstva životom od onih stanovnika zemalja koje su prošle tranziciju. Uz to, u Hrvatskoj su izrazito izraženi svakodnevni medijski natpisi i životne priče o lošem

životu u Hrvatskoj, a puno boljim životnim prilikama u inozemstvu. Sve to je moguće dovodi do još većeg nezadovoljstva, osjećaja nezadovoljavanja vlastitih osnovnih potreba te želje za boljim i uspješnijim životom, pogotovo kod mladih ljudi, kao što je i populacija na kojoj je provedeno istraživanje.

Rezultati ispitivanja spolnih razlika pokazuju da postoje razlike u izvještavanju u osobnoj dobrobiti između muških i ženskih sudionika. Pri tome muški sudionici izvještavaju o višim razinama osobne dobrobiti na gotovo svim domenama osobne dobrobiti. Jedina domena u kojoj nisu utvrđene spolne razlike je zadovoljstvo pripadnošću zajednici.

Što se tiče spolnih razlike na indeksu osobne dobrobiti, u ovom istraživanju muški sudionici postižu značajno više rezultate od ženskih sudionika. Rezultati ranijih istraživanja o spolnim razlikama su kontradiktorni. Istraživanje na europskom uzroku pokazuje da žene postižu više rezultate na ukupnom zadovoljstvu životom (Eurofound, 2017). No, rezultati nekih drugih istraživanja pokazuju da muškarci postižu više rezultate na subjektivnoj dobrobiti (Pinquart i Sorensen, 2001). S obzirom da u ovom istraživanju muškarci postižu više rezultate na gotovo svim domenama, ne iznenađuje da je tako i na ukupnom indeksu osobne dobrobiti. Spolne razlike na ukupnom indeksu dobrobiti mogu imati dva uzroka. Prvo je da su spolne razlike sustavne i univerzalne. Što znači da postoje određeni psihološki i biološki čimbenici koji utječu na dobivene rezultate. Tako, npr. postoje tumačenja da progesteron i estrogen utječu na anksioznost i veće znakove depresivnosti kod žena, što posljedično dovodi i do manjeg zadovoljstva životom (Tesch-Romer, Motel-Klingebiel i Tomasik, 2008). Drugi, vjerojatniji razlog za dobivanje ovakvih rezultata su socijalni i životni uvjeti žena u društvu. U našem društvu prosječna životna situacija žena je još uvijek nepovoljna u usporedbi s onim muškaraca, što onda može utjecati na sve domene osobne dobrobiti koje su ispitivane u ovom istraživanju (Tesch-Romer, Motel-Klingebiel i Tomasik, 2008).

Kada se govori o zadovoljstvu životnim standardom tada se najviše misli na materijalno blagostanje. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da postoji statistički značajna razlika u zadovoljstvu životnim standardom između muških i ženskih sudionika. Muški sudionici postižu značajno više rezultate na zadovoljstvu životnim standardom u odnosu na ženske sudionike. To pokazuje i ranije istraživanje u Hrvatskoj gdje je dobiveno da su muški sudionici više zadovoljni svojim ekonomskim statusom (Malešević Perović, 2008). Kao mogući razlog spolnih razlika u zadovoljstvu životnim standardom, Tesch-Römer, Motel-Klingebiel i Tomasik (2008) naveli su društvene čimbenike koji se odnose na spolnu nejednakost, poput sudjelovanja na tržištu rada, razlike u primanjima te onih u strukturi moći. No, s obzirom da su ispitivana populacija studenti koji još uvijek uglavnom nemaju u potpunosti vlastita primanja nego ih barem

djelomično financiraju roditelji ova domena se može promatrati i na drugačiji način. Tako, nekada se financijski resursi osim za unaprjeđenje životnog standarda, koriste i na druge načine, poput štednje i vraćanja duga (Burušić, Ribar i Racz, 2014). Ranija istraživanja pokazuju da su žene češće nezadovoljnije svojom trenutnom financijskom situacijom te štednjom. Isto tako, žene češće izražavaju da im se potrošačke navike otmu kontroli i da kupuju u različitim situacijama od muškaraca, kao što su kupovanje stvari koje nije nužno potrebno, kupovanje na sniženjima i sl (Hira i Mugenda, 2000). Ovakvi oblici financijskih troškova mogu se vrlo vjerojatno vidjeti kod velikog broja studentica pa svi navedeni rezultati idu u prilog ovom istraživanju te daju neke od mogućih objašnjenja zašto su sudionice više nezadovoljne svojim životnim standardom.

Kada se govori o zadovoljstvu zdravljem muški sudionici postižu značajno više rezultate od ženskih sudionika. Puno manji broj istraživanja se bavi zadovoljstvom zdravljem kod objektivno zdravih ljudi nego istraživanja zadovoljstvom zdravljem ljudi koji imaju zdravstvenih poteškoća. No, kada se govori o zadovoljstvu zdravljem kod objektivno zdravih ljudi ranija istraživanja ukazuju na spolne razlike u zadovoljstvu zdravljem. S tim da žene procjenjuju svoje subjektivno zdravlje niže od muškaraca (Tesch-Romer, Motel-Klingebiel i Tomasik, 2008). Također, muškarci i žene imaju različitu percepciju kada se govori o zdravlju i zdravom životu. Žene općenito imaju više znanja o zdravlju i svjesnije su po pitanju zdravlja. To je rezultat toga što žene češće traže informacije o zdravlju, uz to i vjerojatnije traže zdravstvenu pomoć. Drugim riječima, žene imaju više znanja o zdravlju, a posebno o vlastitom zdravlju. Idler (2003; prema Budesu, Egnor i Howell, 2008) također tvrdi da su žene preciznije kada odgovaraju na pitanja koja se odnose na njihovo zdravlje. Nasuprot tome muškarci rjeđe percipiraju da im je zdravlje ugroženo ili da imaju problema sa zdravljem. Istraživanju pokazuju da se to odnosi na muškarce svih dobnih skupina (Budesu, Egnor i Howell, 2008). Neke teorije sugeriraju da muškarci i dječaci tijekom socijalizacije usvajaju specifična uvjerenja i stavove koji čine skup organiziranih shema koje utječu na njihovo poimanje "muškosti" ili „muževnosti“. Što dovodi do percepcije neustrašivosti i neranjivosti, što utječe na percepciju vlastitog zdravlja kao i ponašanja vezana uz zdravlje (Nicholas, 2000). Zbog toga je moguće da muškarci izvještavaju o većem zadovoljstvu zdravljem, koje je nevezano uz objektivno stanje zdravlja.

Iako i muškarci i žene izvještavaju da su najviše zadovoljni postignućima u životu muški sudionici postižu značajno više rezultate od ženskih sudionika. Istraživanja pokazuju da žene postižu bolje rezultate u formalnom akademskom obrazovanju od muškaraca te postižu više stupnjeve obrazovanja od muškaraca (Carvalho, 2016). U skladu s tim su i rezultati iz 2012.

godini, koji kažu da od ukupnog broja diplomanata koji su završili neko od visokih učilišta u Hrvatskoj 59,5% je bilo žena. To se postavlja kao pravilo unazad dvadesetak godina da žene u većem broju stječu fakultetsko obrazovanje (Fotak, 2015). Ipak, bez obzira na stečeno znanje, istraživanje provedeno na četiri sveučilišta u Ujedinjenom kraljevstvu pokazuju da su žene sklonije podcjenjivati vlastita postignuća. To se odnosi i na visoko obrazovane žene (Doherty i Manfredi, 2006). Žene su skromnije u opisivanju vlastitih postignuća te ih manje ističu, čak i prilikom razgovora za posao, u odnosu na muškarce. Smatra se da u pozadini toga leže socijalne i spolne uloge koje se nameću ženama u profesionalnim odnosima. Na primjer, u istraživanju Bursztyń i Jensen (2017) ženske sudionice izražavaju znatno nižu profesionalnu ambiciju i tendenciju vodstvu kada očekuju da će se njihovi odgovori moći socijalno vrednovati. Također, brojne studije ukazuju na to da žene koje pokazuju spolno neusklađeno ponašanje pate od negativnih reakcija drugih i prilagođavaju svoje ponašanje u skladu s tim. Na primjer, Bowles, Babcock i Lai (2007) sugeriraju da žene teže od muškaraca započinju pregovore. Sve to se objašnjava time da postoje određene spolne uloge u profesionalnom okruženju koje se nameću ženama da ih pridržavaju, a to može utjecati na zadovoljstvo postignućima. Jer iako su postignuća možda značajna, nemogućnost iskazivanja u profesionalnoj okolini može dovesti do manjeg zadovoljstva postignućima kod žena u odnosu na muškarce jer žene mogu osjećati da bi razina njihovog postignuća mogla biti veća ukoliko bi okolina odobravala neka ponašanja.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da postoje statistički značajna razlika u zadovoljstvu odnosima s bližnjima. Muški sudionici izražavaju veće zadovoljstvo od ženskih sudionika. Istraživanja pokazuju da su žene više orijentirane na odnose nego muškarci. Što je rezultat socijalizacije i utjecaja medija, gdje se muškarci potiču da izražavaju tradicionalno muška ponašanja, kao natjecanje i agresivnosti, koji su onda zapravo prepreka intimnosti (Umberson, Chen, House, Hopkins i Slaten, 1996). No, kod oba spola sudjelovanje u društvenim aktivnostima dovode do većeg zadovoljstva životom (Humpert, 2013). Društvene aktivnosti kao što su druženje s prijateljima i rođacima, ili dobrotvorni rad povećava zadovoljstvo životom. Kada se istražuje kroz koje aktivnosti žene najčešće sudjeluju u odnosima s bližnjima to su sportske, socijalne ili roditeljske aktivnosti. Uz to, žene izvještavaju da imaju više osoba s kojima imaju razvijenu emocionalne intimne odnose, dok muškarci izvještavaju o više formalnim odnosima (Umberson, Chen, House, Hopkins i Slaten, 1996). Većina odnosa kod muškaraca vezana je uz odnose u klasičnim hobijima. Kessler i McLeod (1984) izvješćuju da je upravo zbog razlika u načinu na koji muškarci i žene sudjeluju u odnosima s drugima, psihološko blagostanje žene više od muškaraca, pogođeno kada se prijatelji i rodbina susreću s problemima. Žene su više emocionalno osjetljive na odnose, što može značiti da ukoliko odnosi

nisu u potpunosti zadovoljavajući to se očituje i u stupnju zadovoljstva odnosima. S obzirom da se radi o studentima koji su uglavnom udaljeni od svojih domova i obitelji, te je to razdoblje još uvijek burnih mladenačkih veza dobiveni rezultati da su sudionice postigle niže rezultate nisu iznenađujući.

Najniže zadovoljstvo osjećajem sigurnosti u budućnost se pokazalo i u nekim drugim istraživanjima. Pretpostavlja se da su rezultati na dimenziji osjećaj sigurnosti u budućnost pod utjecajem evaluacije koju ljudi čine ovisno o trenutnoj političkoj i ekonomskoj situaciji u kojoj žive i koja utječe na procjenu sigurnosti u budućnosti (Webb i Wills-Herrera, 2012). U istraživanju koje je 2008. godine proveo europski fond za Balkan pokazuje da u Hrvatskoj čak 61% stanovništva misli da država ima lošu ekonomsku budućnost te je 64% sudionika izrazilo pesimizam u opći budućni razvoj države (Gallup Balkan Monitor, 2008). Ovakvi rezultati su u skladu s trenutnom političkom i ekonomskom situacijom u državi te jedan od glavnih poticaja za provođenje istraživanja na ovu temu. S obzirom da su sudionici završne godine fakulteta ili su završili u posljednje tri godine, najviše su pogođeni problemom nezaposlenosti u Hrvatskoj što utječe na zadovoljstvo osjećam sigurnosti u budućnost. Jedno od mogućih objašnjenja zašto žene postižu niže rezultate je zbog toga što se često prilikom zaposlenja još uvijek nailaze na probleme. Prema ranijim istraživanjima žene su još uvijek bez obzira na sve svoje kvalitete i znanja u lošijem položaju na tržištu rada u odnosu na muškarce. Još uvijek su prisutni određeni stereotipi i tradicionalna podjela rada koji posljedično utječu na rodnu segregaciju zanimanja, neravnopravnost prilikom zapošljavanja i napredovanja (Fotak, 2015). Hrvatski podaci iz 2014. pokazuju da je i dalje prisutna horizontalna i vertikalna segregacija u zanimanjima tj. da se žene uglavnom zapošljavaju u određenim zanimanjima (zdravstvena zaštita i socijalna skrb, obrazovanje, financijska djelatnost i osiguranje), s time da žene gravitiraju zanimanjima koja su slabije plaćena. Upravo to je jedno od mogućih objašnjenja dobivenih spolnih razlika na domeni sigurnost u budućnost.

Rezultati pokazuju da muški sudionici postižu više rezultate od ženskih sudionika na domeni zadovoljstvo sigurnosti. Iako u ovom istraživanju nisu istraživane dodatne varijable koje bi mogle biti povezane s osjećajem sigurnosti, brojni svjetski nalazi pokazuju da su žene te koje su pod većim rizikom od različitih oblika nasilja, kako od osoba koje osobno poznaju do osoba koje ne poznaju. Svjetska zdravstvena organizacija ukazuju da je oko 35% žena diljem svijeta doživjelo neku vrstu nasilja, bilo od partnera ili od neke druge osobe (World Health Organization, 2017). Također, istraživanje iz 2011 pokazuje da se u Europi 75% muškaraca i samo 55% žena osjeća sigurno kada noću hodaju kroz svoje susjedstvo (Gallup, 2012). Iako se sa socijalnim i ekonomskim razvojem zemalja, kao norma postavlja osjećaj sigurnosti za sve

građane, još uvijek postoje spolne razlike, u korist muškaraca. To se pripisuje tome da unatoč nastojanjima da se riješi taj problem, još uvijek postoje propusti u pravnim i strukturalnim pitanjima koji olakšavaju nekažnjeno nasilje nad ženama. Iako u Hrvatskoj, za razliku od nekih zemalja svijeta, nasilje nad ženama nije toliko naglašen problem, još uvijek su žene svjesne da su u rizičnijoj situaciji od muškaraca po pitanju vlastite sigurnosti. Također, s obzirom da se u ovom istraživanju radi o populaciji studentica, koje žive uglavnom dalje od svojih domova, te u različitim oblicima stanovanja, same u Osijeku, rezultati da se osjećaju manje sigurno od muških sudionika nisu iznenađujući.

Jedina domena na kojoj nije dobivena značajna razlika između muških i ženskih sudionika je zadovoljstvo pripadnošću zajednici. Rezultati su u skladu s istraživanjima provedeni na europskom uzorku sudionika, prema kojem se većina Europljana smatra integriranim u zajednicu. Također, rezultati pokazuju da grupa ljudi koji se najviše osjećaju uključenim u zajednicu u većini zemalja Europe su oni koji imaju visokoškolsko obrazovanje i oni koji se još uvijek obrazuju. Također, uglavnom mlađi sudionici se osjećaju prihvaćenjima u zajednici od starijih, jer se starenjem javlja socijalna isključenost (Eurofound, 2012). Ovo je i u skladu s rezultatima ovog istraživanja, s obzirom da su sudionici mladi ljudi koji su dio visokoškolskog obrazovanja osjećaju se zadovoljnije pripadnošću okolini te upravo na toj domeni postižu među najvišim rezultatima. Također, u Osijeku je razvijena zajednica studenata koja svakome pruža priliku za razvoj zadovoljavajućih odnosa.

Rezultati pokazuju da ne postoje statističke značajne razlike u indeksu nacionalne dobrobiti s obzirom na spol sudionika kao niti na jednoj domeni nacionalne dobrobiti. Sam indeks nacionalne dobrobiti je nizak, između 43 i 45 % skalnog maksimuma. Najviši rezultati i za muški i ženski spol su dobiveni na domenama zadovoljstvo stanjem prirodnog okoliša i zadovoljstvo nacionalnom sigurnosti. Nasuprot tome, najniži rezultati su dobiveni na domeni zadovoljstvo vlastima i upravom u Hrvatskoj, a nakon toga najmanje zadovoljstvo ekonomskom situacijom u Hrvatskoj. Ovi rezultati su u skladu s rezultatima dobivenim na reprezentativnom uzorku Hrvatske 2008. godine (Kaliterna i Burušić, 2013).

Jedan od mogućih razloga zašto ne postoje spolne razlike u niti jednoj domeni nacionalne dobrobiti je to što za razliku od osobne dobrobiti, prilikom procjene nacionalne dobrobiti koristi se specifičnija obrada podataka kako objašnjava teorija homeostaze. To znači da je procjena puno manje apstraktna, a više distalna od sebe te odražava realniju situaciju jer su svi stanovnici države jednako pogođeni problemima u državi. Također, mediji uvelike

naglašavaju probleme u Hrvatskoj i to je svakodnevnicom svih Hrvata zbog čega su svi stanovnici svjesni problema i nema većih spolnih razlika.

Najniži rezultati kao i nedostatak spolnih razlika očitovao se i na dimenzijama zadovoljstvo vlastima i upravom u Hrvatskoj te zadovoljstvo ekonomskom situacijom u Hrvatskoj. Prema Cumminsu i suradnicima (Cummins, Eckersley, Pallant, Van Vugt i Misajon, 2003) razina zadovoljstva društvenim institucijama poput vlasti ili sustava socijalne skrbi u najboljem je slučaju samo pozitivna. Pregled šesnaest prosječnih rezultata ranijih istraživanja koje se odnose na zadovoljstvo državnom vlasti i upravom pokazao je da su rezultati u prosjeku $55,6 \pm 6,5\%$ skalnog maksimuma. Zaključeno je da nisko zadovoljstvo ekonomskom situacijom i vladom pokazuje zabrinutost oko ispunjavanja osnovnih potreba, a kao glavnog krivca za takvu situaciju vidi se vlada (Kaliterna i Burušić, 2013). Rezultati na domenama zadovoljstvo ekonomskom situacijom, vlastima i upravom, biznisom i poduzetništvom te socijalnim uvjetima su na ovom uzorku ispod razine od 55,6% što samo govori o naglašenosti ovog problema u Hrvatskoj. U istraživanju iz 2008. na području balkanskih zemlja pokazano je da Hrvati imaju najniže povjerenje u vladu na području cijele regije (Gallup Balkan Monitor, 2008). Također u istom tom istraživanju čak 80% sudionika je izjavilo da su ekonomski uvjeti u Hrvatskoj loši. Ovo sve objašnjava dobivene rezultate, kao i nedostatak spolnih razlika.

Visoko zadovoljstvo okolišem te nepostojanje spolnih razlika vjerojatno odražava uobičajeno mišljenje da je Hrvatska uvelike cijenjena zbog svojih turističkih atrakcija te čistog okoliša i mora ili zbog činjenice da ljudi nisu svjesni ili čak ignoriraju ekološke probleme (Kaliterna i Burušić, 2013). Također, visoki rezultati i na domeni zadovoljstvo nacionalnom sigurnosti mogu se objasniti time da za razliku od zapadno i sjevernoeuropskih zemalja koje se u vremenima migracija s istoka, bore s terorističkim napadima i prijetnjama nacionalne sigurnosti, Hrvatska je još uvijek zemlja u kojoj nema takvih prijetnji te se Hrvati još uvijek osjećaju sigurno. Ranija istraživanja pokazuju da je osjećaj prijetnje jedan od najvažniji koji utječe na razine dobrobiti. S obzirom da je ovo pitanje nacionalne sigurnosti, ne postoje spolne razlike jer su svi sudionici jednako izloženi mogućoj opasnosti (Cummins i sur. 2013).

Po pitanju kolektivnog samopoštovanja, rezultati pokazuju da ne postoje statističke značajne razlike po spolu, ni u ukupnom kolektivnom samopoštovanju niti na jednoj od subskala kolektivnog samopoštovanja. Prema Baumeister i Sommer (1997) žene preferiraju bliske odnose, dok muškarci preferiraju članstvo u velikoj grupi. Oni su proveli istraživanje kojim su nastojali otkriti kako ova hipotetska rodna razlika utječe na kolektivno i odnosno samopoštovanje kod muških i ženskih sudionika. Rezultati su pokazali da žene i muškarci izvještavaju o istoj razini kolektivnog i odnosnog samopoštovanja (Baumeister i Sommer,

1997). Također, istraživanja u kojima su ljudima dane negativne povratne informacije o njihovoj grupi, pokazuje da su sudionici, bez obzira na spol, uvijek motivirani da zadrže pozitivno kolektivno samopoštovanje, tako da reaguju na članove vlastite grupe ili na članova izvan grupe na način da sačuvaju ili poboljšaju pozitivnog grupno mišljenje (Schwalbe i Staples, 1991).

Na domeni *prispadnost*, koja procjenjuje evaluaciju sebe kao člana grupe nisu utvrđene spolne razlike, a to je ujedno i subskala na kojoj su dobiveni najviši rezultati od svih subskala kolektivnog samopoštovanja. Zanimljivo istraživanje o evaluaciji sebe kao člana grupe proveli su DePaulo, Kenny, Hoover, Webb i Oliver (1987; prema Gomez, 2002) koji su u istraživanju postavili u interakciju dva sudionika koji su obavljali određeni zadatak. Na kraju svakog zadatka, svaki sudionik je procjenjivao vlastitu sposobnost i procjenjivao kakvu percepciju o njima je imala osoba s kojom su bili u interakciji. Zaključili su da pojedinci nisu donijeli presudu o tome kako ih drugi vide na temelju povratnih informacija koje su primili, nego na temelju vlastite percepcije o sebi. Najpoznatiji oblik pristranosti u percepciji uključuje ljudsku sklonost da se percipiraju u pozitivnom svjetlu, iako bi istina mogla biti upravo suprotno. Sve što ukazuje na suprotno se zanemaruje (Martin, 2014). Pretpostavlja se da ljudi previše procjenjuju stupanj dosljednosti u procjeni drugih sudionika i da je ljudima lakše predvidjeti kako ih drugi općenito vide nego kako ih gledaju pojedini članovi vanjske grupe. Ovo je jedno od mogućih objašnjenja zašto ne postoje spolne razlike, jer postoji opća pristranost u razmišljanju prilikom evaluacije sebe kao člana grupe.

Na domeni *privatnog kolektivnog samopoštovanja*, koje predstavlja vlastitu evaluaciju svoje grupe u cjelini također je pokazano da ne postoje spolne razlike. Istraživanja pokazuju da sudionici uvijek evaluiraju pozitivno grupu kojoj pripadaju. Istraživanja na ovu temu su uglavnom provedena na manjinama i nacionalno najzastupljenijem narodu u državi u kojoj je provedeno istraživanje. Rezultati pokazuju da sudionici koji pripadaju nacionalnosti koja je najbrojnija u državi visoko evaluiraju vlastiti grupu, tj nacionalu pripadnost (Rudman, Goodwin, 2004). U ovom istraživanju ispitalo se koliko sudionici percipiraju da su cijenjeni kao dio grupe Hrvata, a s obzirom da je u ovom društvu to najbrojnija nacionalnost ne iznenađuje da ne postoje spolne razlike. Eventualne razlike mogle bi se dobiti ukoliko se usporede rezultati između sudionika koji su se izjasnili kao pripadnici hrvatskog naroda i onih koji nisu.

Rezultati na domeni *javno socijalno samopoštovanje* koje ispituje percepciju tuđe evaluacije naše grupe su, također, pokazali da ne postoje spolne razlike. Za kolektivno samopoštovanje, kao što i previđa teorija socijalnog identiteta za socijalni identitet, važno je

kako drugi evaluiraju našu grupu. Ljudi obično misle da članovi drugih grupa procjenjuju njihovu grupu na negativan način, zbog toga što su svjesni da vanjska grupa uglavnom ima predrasude i stereotipe o njihovoj grupi (Gomez, 2002). Istraživanje koje provodi Vorauer (1998; prema Nawata, Yamaguchi, 2014) pokazuje da vjerovanje da članovi vanjske grupe imaju negativnu sliku vlastite grupe doprinosi smanjenju samopoštovanja. S obzirom da u ovom istraživanju nije postojala referentna vanjska grupa za koju su sudionici morali procijeniti kakvo mišljenje imaju članovi te grupe o grupi sudionika, teško je izvući jasne zaključke. Moguće je da su sudionici zaključke o tome kako drugi vide njihovu grupu donosili na temelju toga kako sami vide vlastitu grupu. No, upravo zbog ranije navedenog očekivanja da drugi vide njihovu grupu na negativan način procjene javnog kolektivnog samopoštovanja nešto su niže od procjena privatnog kolektivnog samopoštovanja.

Važnost za identitet je domena koja se odnosi na evaluaciju subjektivne važnosti vlastite grupe za samopoimanje. Rezultati na ovoj domeni su niži nego na svim dugim domenama kolektivnog samopoštovanja. Pretpostavlja se da je grupa važnija za samopoimanje onda kada su za osobu izraženiji grupni ciljevi, potrebe i vjerovanja u odnosu na individualne (Gomez, 2002). U Hrvatskoj su naglašeni veliki problemi, pogotovo za mlade ljude željne posla i napredovanja u svakom aspektu život pa kada im država ne može zadovoljiti neke osnovne potrebe ili im omogućiti zadovoljene ciljeva, javlja se izraženost individualnih ciljeva u odnosu na grupne, a s time i smanjenje važnosti koju pridajemo nacionalnoj grupi za vlastiti identitet.

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da postoji značajna korelacija između indeksa osobne i nacionalne dobrobiti. Korelacija između indeksa osobne dobrobiti i indeksa nacionalne dobrobiti pokazana je i u ranijim istraživanjima. Istraživanja na Australskom uzorku također pokazuju da postoji korelacija između dva indeksa (Cummins i sur, 2013). Korelacija je umjereno pozitivna što znači da sudionici koji postižu visoke rezultate na indeksu osobne dobrobiti postižu i više rezultate na indeksu nacionalne dobrobiti. Dobiveni rezultat mogu se objasniti teorijom homeostaze. Homeostaza djeluje na oba indeksa, no puno više na indeks osobne dobrobiti. Što znači da se oba indeksa uglavnom kreću u pozitivnom rasponu vrijednosti, ali je osobni indeks nešto viši.

Istraživanja pokazuju da je osobno samopoštovanje povezano sa osobnom dobrobit. No, malo istraživanja je provedeno koja ispituju koji je odnos kolektivno samopoštovanje i osobne dobrobiti. Prema teoriji socijalnog identiteta, kolektiv je bitan aspekt pojma o sebi, pa bi stoga vrednovanje kolektivnog pojma o sebi pridonijelo subjektivnoj dobrobiti. Doista, istraživanja su pokazala da je kolektivno samopoštovanje pozitivno povezana s dobrobiti među bijelim, afroameričkim i azijskim studentima u Sjedinjenim Američkim Državama (Crocker, Luhtanen,

Blaine i Broadnax, 1994). Također, još nekoliko istraživanja pokazuje da osobe s višim kolektivnim samopoštovanjem pokazuju bolju psihološku prilagodbu i subjektivno dobrobit (Bettencourt, Charlton, Eubanks, i Kemahan, 1999). Relativno niska povezanost kolektivnog samopoštovanja i osobne dobrobiti može biti objašnjena time da je niži prioritet dodijeljen kolektivnom pojmu o sebi. Istraživanja pokazuju da ukoliko pojedinci ne smatraju kolektivno self kao važan aspekt identiteta, puno je manja povezanost kolektivnog samopoštovanja i zadovoljstva životom (Du, King Chi, 2017). Ovi rezultati u skladu s ranije navedenim rezultatima u kojima sudionici izvještavaju o najnižim rezultatima na subskali važnost za identitet.

S obzirom da niti jedno istraživanje ranije nije ispitalo povezanost kolektivnog samopoštovanja i nacionalne dobrobiti ovo istraživanje pruža novi uvid u njihov odnos. Osim osobnog selfa imamo i kolektivni self, a dio tog kolektivnog selfa je i naš nacionalni identitet. Kolektivno samopoštovanje je evaluacija našeg socijalnog ili kolektivnog identiteta te procjena emocionalne važnosti grupe. U ovom istraživanju kao referentna grupa u odnosu na koju su sudionici procjenjivali svoje kolektivno samopoštovanja je pripadnost nacionalnosti, tj grupi Hrvata. S obzirom da je nacionalna dobrobit procjena zadovoljstva životom u Hrvatskoj, nije iznenađujuće da postoji povezanost između ova dva konstrukta. Iako se u početku mislilo da je kolektivno samopoštovanje stabilna crta, istraživanja pokazuju da ono varira ovisno o kontekstualnim činiteljima (Jelić, 2009). Što znači da je stvarno stanje u državi povezano s rezultatima na domenama kolektivnog samopoštovanja, a prema tome i ukupnim kolektivnim samopoštovanjem. Tako, iako se ne može zaključivati o uzročno posljedičnom odnosu može se pretpostaviti da ukoliko je stanje u Hrvatskoj dobro, na skali privatnog kolektivnog samopoštovanja kada se procjenjuje osobna uvjerenja o vrijednosti naše društvene grupe, procjene će vjerojatno biti pozitivnije. Tako npr na domeni privatno kolektivno samopoštovanje Hrvate možemo smatrati sposobne, uspješne i slično. Nasuprot tome ukoliko je stanja u Hrvatskoj percipirano kao loše, procjene će biti negativnije. Ova pretpostavka može se primijeniti na sve opažane domene kolektivnog samopoštovanja.

Nakon što je potvrđena povezanost između osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja, utvrđeno je da je nacionalna dobrobit medijator odnosa između osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja. Kod ovog odnosa utvrđena je potpuna medijacija što upućuje da se navedena povezanost između osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja može u potpunosti objasniti medijacijskim efektima nacionalne dobrobiti. Odnosno, nakon ubacivanja nacionalne dobrobiti povezanost osobne dobrobiti s kolektivnim samopoštovanjem postaje neznačajna jer nacionalna dobrobiti potpuno posreduje tu povezanost. To znači da kako

se mijenjanju kolektivno samopoštovanje i nacionalna dobrobit posredno se mijenja i osobna dobrobit. Ovi rezultati idu u prilog ranije navedenim rezultatima koji potvrđuju povezanost svih konstrukta međusobno.

U ovom istraživanju postoji nekoliko metodoloških ograničenja koja su mogla utjecati na dobivene rezultate, a time i na mogućnost donošenja zaključaka na temelju njih. Istraživanje je provedeno isključivo na studentskoj populaciji zbog čega se rezultati ne mogu generalizirati na cijelu populaciju. A isto tako, problem je veća zastupljenost studenata određenih fakulteta u uzorku, dok studenti nekih fakulteta sa Sveučilišta u Osijeku nisu zastupljeni u uzorku. Također, rezultati se ne mogu generalizirati na sudionike bilo koje druge dobne skupine. Ranija istraživanja pokazuju da stariji stanovnici imaju nižu osobnu i nacionalnu dobrobiti, s toga bi bilo zanimljivo u budućim istraživanjima provjeriti kakav je njihov odnos s kolektivnim samopoštovanjem.

Unatoč tome što ove istraživanja pokazuje da postoje spolne razlike na većini domena osobne dobrobiti, a da ne postoje spolne razlike u nacionalnoj dobrobiti kao ni u kolektivnom samopoštovanju potrebna su dodatna istraživanja koja bi pokazala jesu li dobiveni rezultati sustavni. Iako su u istraživanju ponuđena moguća objašnjenja spolnih razlika, nužna su daljnja istraživanja kako bi se utvrdilo koji su uzroci spolnih razlika.

Rezultati ovoga istraživanja imaju i vrijedne praktične implikacije. Praćenje osobne i nacionalne dobrobiti, kao i kolektivnog samopoštovanja te njihovog odnosa može pružiti vrijedne uvide, osobito u vrijeme kada društvo prolazi kroz značajna promjene. Takve značajne promjene se događaju i u Hrvatskoj koja prolazi kroz velike ekonomske probleme, starenje stanovništva, visoke stope nezaposlenosti te velike migracije u inozemstvo. Stoga je potrebno redovito pratiti dobrobit građana kako bi se pratilo kako ekonomske i društvene promjene utječu na kvalitetu života i zadovoljstvo pojedinim područjima svakodnevnog života ljudi. Samo redovito praćenje u određenim vremenskim točkama može dati jasnu sliku o utjecaju društvenih promjena na percepciju i iskustvo ljudi. Ovakva istraživanja važna su posebno na populaciji visokoobrazovanih mladih ljudi koji se u Hrvatskoj bore s nezaposlenosti i nemogućnosti zadovoljavanja osnovnih potreba zbog čega se odlučuju napustiti Hrvatsku. Upravo zbog toga važno je da istraživanja u ovom području ne budu isključivo u znanstvene svrhe nego da budu poticaj političkim intervencijama. To je važno i jer povećanje kvalitete života pojedinaca pogoduje društvu kao cjelini. Prema rezultatima ovog istraživanja, političke intervencije usmjerene prema mladima u Hrvatskoj trebale bi biti uključivati različite akcije kojima bi se povećala zapošljivost i prihodi što bi utjecalo na cjelokupan životni standard. Uz to, prikazani rezultati pokazuju da većina spolnih razlika u zadovoljstvu domenama osobne dobrobiti

vjerojatno proizlazi iz društvene nejednakosti spolova i kulturnih normi u pogledu ravnopravnosti spolova. Stoga je nužno provesti intervencije socijalne politike koje će se fokusirati na ravnopravnost spolova na tržištu rada ili sudjelovanje u političkom i društvenom životu te utjecati na način na koji se nagrađuju doprinosi žena u društvu. S obzirom na probleme u Hrvatskoj, osobito one koji zahvaćaju mlade ljude, mnoge političke intervencije već sada su usmjerene mijenjanju tih trendova. Stoga bi bilo dobro longitudinalno pratiti ove konstrukte jer bi bili dobar pokazatelj kako se mijenja percepcija mladih ljudi s promjenama koje uvodi država kojima se bori protiv iseljavanja mladih i demografskog starenja stanovništva.

Daljnja istraživanja trebala bi veću pažnju pružiti ispitivanju nacionalne dobrobiti, te njezine povezanosti s kolektivnim samopoštovanjem koji su neistraženi konstrukti na Hrvatskoj populaciji, a pružaju uvid u to kako se mijenja kolektivna svijest i zadovoljstvo životom u Hrvatskoj.

6. Zaključak

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati doživljaj osobne i nacionalne dobrobiti mladih visokoobrazovanih osoba te njihovo kolektivno samopoštovanje. Uz to, ispitati korelacijski odnos među tim varijablama i eventualne spolne razlike. Također, utvrdio se medijacijski odnos između nacionalne dobrobiti, osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja. U skladu s tim postavljene su tri hipoteze.

Prva hipoteza je djelomično potvrđena. Rezultati pokazuju da postoje spolne razlike na gotovo svim domenama osobne dobrobiti kao i na indeksu osobne dobrobiti. Svi rezultati išli su u korist muških sudionika. Jedino na domeni zadovoljstvo pripadnošću okolini ne postoje statistički značajne razlike između muških i ženskih sudionika. Također, ne postoje spolne razlike niti na jednoj domeni nacionalne dobrobiti kao ni na indeksu nacionalne dobrobiti. Uz to, ne postoje spolne razlike niti na kolektivnom samopoštovanju kao ni na subskalama kolektivne dobrobiti.

Druga hipoteza je potvrđena jer je pokazano postoji niska pozitivna povezanost između osobne i nacionalne dobrobiti. Također, postoji niska pozitivna povezanost nacionalne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja kao i niska pozitivna povezanost osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja.

Kako bi se pokušala bolje objasniti povezanost osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja ispitalo se je li nacionalna dobrobiti medijator povezanosti osobne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja. Rezultati pokazuju da je to uistinu tako.

Ovo istraživanje pruža nove uvide u spolne razlike na indeksu osobne i nacionalne dobrobiti i kolektivnog samopoštovanja, te odnose među tim varijablama. Iako su pružena neka objašnjenja mogućih rezultata nužna su daljnja istraživanja u ovom području za cjelovitiju sliku. Ovakva istraživanja mogu pružiti objašnjenja iseljavanja mladih iz Hrvatske kao i razloge općeg društvenog i nacionalnog nezadovoljstva, osobito izraženih u posljednjih nekoliko godina.

Literatura

- Baron, R. M. i Kenny, D. A. (1986). The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Baumeister, R.F. i Sommer, K.L. (1997). What do men want? Gender differences and two spheres of belongingness. Comment on Cross and Madson. *Psychological Bulletin*, 122, 38-44.
- Bettencourt, B. A., Charlton, K. Eubanks, J. i Kemahan, C. (1999). Development of Collective Self-Esteem Among Students: Predicting Adjustment to College. *Basic and Applied Social Psychology*, 2(3), 213-222.
- Bowles, H. R., Babcock, L. i Lai, L. (2007). Social incentives for gender differences in the propensity to initiate negotiations: Sometimes it does hurt to ask. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 84-103.
- Budesa, T., Egnor, E. i Howell, L. (2008). Gender Influence on Perceptions of Healthy and Unhealthy Lifestyles. *The Osprey Journal of Ideas and Inquiry*, 3.
- Bursztyjn, L. i Jensen, R. (2017). Social Image and Economic Behavior in the Field: Identifying, Understanding and Shaping Social Pressure. *Annual Review of*

Economics, 9.

- Burušić J., Ribar, M. i Racz, A. (2014). Živjeti u Materijalnom Blagostanju ili više Vjerovati drugima? Životni standard I interpersonalno Povjerenje kao Prediktori osobne Dobrobiti u Različitim dobnim Skupinama. *Ljetopis socijalnog rada* 2014., 21 (2), 189-214.
- Carvalho, R. G. G. (2016). Gender differences in academic achievement: The mediating role of personality. *Personality and Individual Differences*, 94, 54–58.
- Crocker, J., Luhtanen, R., Blaine, B. i Broadnax, S. (1994). Collective self-esteem and psychological well-being among white, black and asian college students. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 503-513.
- Crocker, J. i Luhtanen, R. (1992). A Collective Self-Esteem Scale: Self-Evaluation od One's Social Identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18 (3), 302-318.
- Crocker, J. i Luhtanen, R. (1990). Collective self-esteem and ingroup bias. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 60-67.
- Cummins, R. A., Woerner, J., Weinberg, M., Collard, J., Hartley-Clark, L., Horfiniak, K. i Perera, C. (2013). *The Wellbeing of Australians - Two extra hours, mothers and mothers-in-law*. Geelong: Deakin University.
- Cummins, R.A., Eckersley, R., Pallant, J., Van Vugt, J. i Misajon, R. (2003). Developing a national index of subjective wellbeing: The Australian Unity Wellbeing Index, *Social Indicators Research*, 64, 159-190.
- Cummins, R. A. i Nistico, H. (2002). Maintaining life satisfaction: the role of positive cognitive bias. *Journal of Happiness Studies*, 3, 37–69.
- Cummins, R. A. (2000) Objective And Subjective Quality Of Life: An Interactive Model. *Social Indicators Research*, 52, 55–72.
- Diener, E. i Seligman M. E. P. (2004). Beyond money. Toward an economy of well-being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5, 1–31.
- Doherty L. i Manfredi S. (2006). Women's progression to senior positions in English universities, *Employee Relations*, 28 (6), 553-572.
- Du, H., King, R. B. i Chi, P. (2017). Self-esteem and subjective well-being revisited: The roles of personal, relational, and collective self-esteem. *PLoS ONE*, 12(8).
- Eurofound (2017). *European Quality of Life Survey 2016: Quality of life, quality of public services, and quality of society*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurofound (2012). *Third European Quality of Life Survey - Quality of life in Europe: Impacts*

- of the crisis*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Field, A. P. (2013). *Discovering statistics using ibm spss statistics (4th edition)*. London: Sage publications.
- Fotak, Đ. (2015). *Položaj žena na tržištu rada*. Diplomski rad. Čakovec: Međimursko veleučilište.
- Gallup (2012). Women Feel Less Safe Than Men in Many Developed Countries. preuzeto 18.3.2018 s <http://news.gallup.com/poll/155402/women-feel-less-safe-men-developed-countries.aspx>
- Gallup Balkan Monitor (2008). *2008 Analytical Report*. preuzeto 18.3.2018 s http://www.esiweb.org/enlargement/wp-content/uploads/2009/02/2008_Analytical_Report.pdf
- Ganglmair-Wooliscroft, A. i Lawson, R. (2008). Applying the international wellbeing index to investigate subjective wellbeing of New Zealanders with European and with Maori heritage. *New Zealand Journal of Social Sciences Online*, 3(1), 57-72.
- Gomez, A. (2002). If my group stereotypes others, others stereotype my group... and we know. Concept, research lines and future perspectives of meta-stereotypes. *Revista de Psicología Social*, 17 (3), 253-282
- Hira, T.K. i Mugenda, O. (2000). Gender Differences in Financial Perceptions Behaviors and Satisfaction. *Journal of Financial Planning*, 13.
- Humpert, S. (2013). *Gender Differences in Life Satisfaction and Social Participation*. Leuphana University of Lueneburg: Institute of Economics.
- International Wellbeing Group (2013). *Personal Wellbeing Index: 5th Edition*. Melbourne: Australian Centre on Quality of Life, Deakin University.
- Ivanković, A. (2012). *Odnos osobnog i kolektivnog samopoštovanja, nacionalnog identiteta konstruktivnog i slijepog patriotizma kod srednjoškolaca*. Diplomski rad. Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku.
- Jelić, M. (2009). Validacija hrvatske verzije Skale socijalnog samopoštovanja. *Migracijske i etničke teme*, 25 (3), 237–262.
- Kaliterna, Lj. i Burušić, J. (2013). Age and Gender Differences in Well-being in Croatia. *Springer Science*, 53, 199-219.
- Kaliterna Lj. i Prizmić Larsen, Z. (2006). *Quality of life, life satisfaction and happiness in Croatia in comparison to European countries*. Croatia Accession to the European Union: The Challenges of Participation. 8, 189-208.
- Kessler, R. C. i McLeod, J. C. (1984). Sex Differences in Vulnerability to Undesirable Life

- Events. *American Sociological Review*, 49, 620-31.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- Lau A. L., Cummins, R. A. i McPherson, W. (2005). An investigation into the cross cultural equivalence of the Personal Wellbeing Index. *Social Indicator Research*, 72(3), 403-430.
- Lopez, S. J. (2009). *The Encyclopedia of Positive Psychology*. London: Blackwell Publishing.
- Malešević Perović, L. (2008). Subjective Economic Well-being in Transition Countries: Investigating the Relative Importance of Macroeconomic Variables. *Financial Theory and Practice*, 32(4), 519-537.
- Malešević Perović, L. (2010). Life Satisfaction in Croatia. *Croatian Economic Survey*, 12 (1), 45-81.
- Martin, S. (2014). *Human Perception: A comparative study of how others perceive me and how I perceive myself*. Diplomski rad. Växjö: Linnaeus University.
- Moller, V. (1992). Spare time use and perceived well-being among black South African Youth. *Social Indicators Research*, 26, 309–351.
- Nawata, K., i Yamaguchi, H. (2014). Perceived group identity of outgroup members and anticipated rejection: People think that strongly identified group members reject non-group members. *Japanese Psychological Research*, 56 (4), 297–308.
- Nicholas, D. R. (2000). Men, masculinity, and cancer: Risk-factor behaviors, early detection, and psychological adaptation. *Journal of American College of Health*, 49(1), 27-33.
- Pinquart, M., & Sorensen, S. (2001). Gender differences in self-concept and psychological wellbeing in old age. A meta-analysis. *Journal of Gerontology*, 56(4), 195–213.
- Rudman, L. A. i Goodwin, S.A. (2004). Gender Differences in Automatic In-Group Bias: Why Do Women Like Women More Than Men Like Men?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87 (4), 494–509.
- Sanfey, P. i Utku, T. (2007). Does transition make you happy?. *Economics of Transition*, 15 (4), 707-731.
- Schwalbe, M. L. i Staples, C. L. (1991). Gender Differences in Sources of Self-Esteem. *Social Psychology Quarterly*, 54 (2), 158-168.
- Tesch-Romer, C., Motel-Klingebiel, A. i Tomasik, M.J. (2008). Gender Differences in Subjective Well-Being: Comparing Societies with Respect to Gender Equality. *Soc Indic Res*, 85, 329–349.

- Tofant, J. (2004). *Povezanost nacionalnog identiteta s osobnim i kolektivnim samopoštovanjem*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Umberson, D., Chen, M. D., House, J. S., Hopkins, K. i Slaten, E. (1996). The Effect of Social Relationships on Psychological Well-Being: Are Men and Women Really So Different? *American Sociological Review*, 61 (5), 837-857.
- Van Beuningen, J. i De Jonge, T. (2011). *The personal wellbeing index: construct validity for the Netherlands*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Webb, D. i Wills-Herrera, E. (2012). *Subjective Well-Being and Security*. Springer Netherlands.
- World Health Organization (2017). *Violence against women*. preuzeto 18.3.2018 s <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>